

WWW.UNILIB.RS

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

Бр. 7.

У Новом Саду, 15. априла 1909.

Год. II.

САДРЖАЈ: Ослободимо се појачке дужности! Од Т. Костића, Н. Сад. — Предавања за увод у експерименталну педагогију од др. Е. Мојмана, превод др. П. Радосављевића — Данашња јавна настава у Немачкој. — Учитељство: Учитељска солидарност је „фикса идеја“. — Практичне обраде: Лекција из мађ. језика за I. р., од Д. Ружића, учитеља, Н. Сад. — Из школеке самоуправе: Време за годишње испите. — Стручна школека анкета. — Срески зборови: Седница новосадеког среског учит. збора. — Преглед књига: Увод у историју васпитних теорија, од О. Браунинга, превод др. М. Шевића. — J. von der Torren: Über das Auffassungs u. Unterscheidungs vermögen für optische Bilder bei Kinder, од др. П. Радосављевића, — Белешке. — Одговори уредништва. —

Ослободимо се појачке дужности!*)

— Таназије Костић, учитељ, Н. Сад. —

Поштовани зборе!

Пало ми је у део данас, да на овом састанку нашем, поведем реч, о једном веома важном питању из учитељског живота нашег. Јер одиста је дошло крајње време, да се то питање најозбиљније у претрес узме, да се пречисти и коначно са дневног реда скине.

Истина, питање то, о коме ће бити овде речи није наше животно питање. Међутим је оно, силом спекулативних околности, дошло у тако тесну везу са животом нашим, да се данас једва даје распознати из њега.

Но ако и истичем само једно важно питање, да ћу данас о њему да проговорим, држим да ме ипак неће нико баш тако дословно разумети. Та то би уопште било криво мишљење о животу нашем. Изгледало би, да је све запело само око тог једног питања, а све друго нам је у потпуном реду. Свугде нам ниче смиље и ковиље и само да се још тога једног питања отресемо, па да нас види Бог. Не. Има ту пуно и других важних питања, о којима би се дала реч повести. А то је и природно. Та ми смо од вајкада туђи били. Од вајкада су нам се наметали разни тутори и покровитељи, који су нас за све пре држали и

у животу посматрали, него за оно, на што смо позвани били. А у томе стању, ми смо издирали свуда и за сваког, јер смо растргнути били на пуно неких споредних дужности, које нису никад имале везе са нашим правим позивом, нити су уопште имале, било какве сличности, са нашим правим занимањем. И што је још чудноватије, то наметање споредних дужности, ишло је увек некако ћутке и терало се њиме тако далеко, да нас никад нико, па ни из шале није запитало: Пристајемо ли ми уопште на све те споредности. Не. Никома ни бриге. Шта више, и ми смо сами ћутке сносили све, те се то наметање узимало за нешто са свим обично, да су нам се тиме силом стварале дужности, против којих нисмо имали права ни речи проговорити. Жалити се уопште, био би неопростим грех, који не би ни силно време могло потрети. Изгледало је да смо били самим највишим провиђењем одређени, да носимо све, што год нам се — било с које стране — наговари на плећа и ту — апела није било. Па зато сам дакле, од толиких важних питања, која нам се као споредно наметнуте дужности истичу — узео у овај мах само наглашено једно да претресемо, а ако нам се дадне згода да ускоро и о осталима проговоримо.

А сад још мало историје, па онда од-

*) Расправа из седнице новосадеког среског учитељског збора одржаног у Н. Саду 1. (14) априла о. г.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

мах да пређем на само питање, о којем мислим говорити.

Узима се као историјски факт, да смо ми поникли на крилу наше јерархије. А тај историјски факт, као да би се оснивао на томе, што је јерархија била први оснивач школа наших. Но то је тако, кад се узме то питање само с једне стране. Ал' ако ми то питање погледамо и са друге стране, онда излази јасно, да је и јерархија поникла тако исто на крилу учитељства. Имајмо у виду почетак хришћанства. Богочовек Исус, створио је прво школу, у којој је сам учитељао — па се отуд тек кадгод развила црква и јерархија. Према томе је дакле историјски факт и то, да је јерархија поникла с нама заједно и с нама се заједно развијала и да обоје имамо један и исти почетак. Разлика је само у томе, што је јерархија умела из тога највише користи за себе да извуче. Последице су пак биле те, да се црква истакла за матер школе, а јерархија за тугора учитељства. И само се тако даје разумети превласт, коју је јерархија преузела над нама и коначно нас себи подчинила.

Жалост је, али је непобитна истина, да је учитељство, у тој подчињености својој, толико дегредовано било, да се сматрало последњим и најжалоснијим створом божјим. Јер покрај тога, што није имало никакве наплате, није имало никаквих ни права. Било је и гладно и бесправно. Али да би свој горки залагај насушног хлеба сачувало и да би својим покровитељима уговело, морало им је по кући и по дворишту радити; морало им је дрва цепати, марву и коње неговати. Морало је цркву и порту уредно држати; морало је звонити и у цркви кандила и свеће палити. На послетку — морало је и при свима обредима црквеним још и торжествено појати. Морало је све повељено испуњавати, ал' ни о чем и ништа није смело расуђивати... Па како је то онда, још на почетку било, тако се вековима скоро провлачило. Ни само силно време, није могло све да потре. Много штошта провлачило се и до најновијег времена; много чак и до наших дана. Провлачило се уопште толико, да ево још ни ми, који смо зашли већ у двадесети век, нисмо у

стању да се парасимо неких намет дужности, већ нам се још и данас, чак у форми званичних наредаба прописују.

Па од тих многих намет-дужности, које су допрле и до наших дана, а које све нас подједнако тиште, једна је таква намет-дужност и *појање у цркви*, са којим хоћемо данас мало да се позабавимо.

Појање је дакле остатак из оног давна минулог времена, када смо ми још у повоју били. Али нам се оно још и данас намеће, као нешто једно са позивом нашим. И факт је. Данас нико не може ни да замисли учитеља, а да га не види окружена са октојисима, минејима, типисима, свећњацима и кандилима. А то није никако оправдано. Очеvidно, учитељ је данас по свима правилима здравога схваћања педагог, а те све ствари спадају у богословију. А др. Фридрих Дитес је рекао: „Између педагогије, која се оснива на антропологији, и богословије, која се ослања на црквене установе, владају битне разлике. Ово морамо отворено признати. Иначе би било неоправдано подузеће, или знак душевне и моралне изнемоглости, кад бисмо хтели да изравнамо и спојимо оне противности, које се не дају никако спојити.“ Тако овај педагошки великан. За то ми морамо једаред начисто бити, ко смо и шта смо. *Или смо педагози, или смо појци. И једно и друго не можемо више бити. Појци баш никако. Данас то ни сама педагогија не трпи. Она није више у повоју. Педагогија се данас развила у науку, која осваја свет и која га подиже на моралну снагу и висину.*

Али то још није све. Са појањем морамо ми раскинути и за то, што — не само што нема ничег заједничког са педагогијом, већ што нас оно држи још непрекидно у дегредацији, како према члановима јерархије, исто тако и према народу уопште. Јер због појачке дужности, ми идемо још непрестано упоред са црквењацима. А црквењаци су служитељи цркве, чланова јерархије и општине, па према томе нисмо ни ми много од њих умакли. Како нас међутим многи чланови наше јерархије уопште гледају, дало би се о томе и сувише причати. А у томе се баш и огледа истицање старе превласти њихове. О немилим

појавама које из тога произлазе, да и не говоримо. Хроника је и тако прецупна. Али у томе баш и лежи један моћан узрок, да треба са појањем раскинути. Учитељство не би толико долазило са јерархијом у сукоб, него би напротив било више повољнија услова за заједнички рад та два важна фактора у народу.

Ми морамо раскинути са појањем и за то, што нам оно није законом одређена дужност. Узмимо само у руке „Уред. Школ.“ од 1872. год. Прелистајмо је часом. Нећемо наћи нигде једне речи о томе, да смо ми и појци црквени. Тамо се чисто и јасно говори само о учитељу — васпитачу и — његову образовању. О учитељу појцу и о каквим појачким дужностима, нема у „Ур. Шк.“ ни спомена. Дакле се јасно види, да ни сам законодавац, није хтео да види у учитељу и појца, нити је хтео од две дужности да гради једну и педагогију да слива са појањем. Законодавац је истакао у „Ур. Шк.“ само учитеља-васпитача и — ништа више. А тиме му је определио и онај положај у друштву, који му по природи занимања и приличи. Појцима је међутим створила нас реакција у врхунцу школарства нашег. Па и ту би се дало рећи, да је владао само ђеф неких фанатичких назадњака, који нису никико могли замислити учитеља коначно еманципована од јерархије.

Јер у време појаве „Ур. Шк.“ и у оном прелазном стању, из старе школе у нову, оно учитељство, које се затекло, вршило је појаштво још према ранијим наређењима конзисторијалне системе. И то је било већ насљедно. Ишло је с колена на колена, те га се тако није могло отрести ни ново учитељство. А то је био и узрок, да ново учитељство није много ни разбирало, шта „Ур. Шк.“ наређује, нити је имало времена ни прилике да уочи у њој, да са појањем нема никакве законске обавезе. А поједине општине, расписујући стечајеве на учитељска места, вазда су самовласно уносиле у њега и појачке обавезе. Тиме су унапред и без законске основе, присиле и ново учитељство, да је дужно појати у цркви. И то је тако ишло све до године 1876.

Дакле које традиционалним наслеђем,

које пак силом стечајева, учитељство је без прекида појало у цркви, ма да га „Ур. Шк.“ на то, ни једном речи обвезивала није. Године пак 1876, угледала су света добро позната „Дисциплин. правила“. Ова јединствена наредба оновремене либералне реакције, притегла је учитељство толико, да га је у великој ревности својим одредбама силно понизила и подчинила. И сад је учитељство постало и званично појач. Јер та су се „Дисциплин. прав.“ са многим својим одредбама у томе нарочито истакла. А то је било уједно и званично дегредовање наше. Сад општине нису више просто стављале у стечај појачку дужност. Сад су пошле и даље. Изрично су тражиле да се компетенти лично приказују и у цркви поје. И који су издржали пробу за певницом, ти су стицали и првенство при избору. Педагогија је дакле смакнута. Хитнута је управо у страну, а појање се истакло као квалификација за место. Више ту није вредила диплома учитељска, нити у њој потписи одређене испитне комисије нашег највишег просветног форума. Све је то било споредно. Уображене величине општинске су долазиле као нека суперкомисија. Оне су требале да изрекну суд над једним кандидатом учитељског места. А пошто те исте, уображене величине општинске, изричу суд и над једним кандидатом црквењаштва, то није чудо, да са таким кандидатом идемо и ми упоред. И наш — да кажем — „ранг“, иде упоред са његовим. Па тако нас и гледа свако. Педагогија је доведе што је имала своје свршила. Још јој се види само у присенку фирма њена. А појање је сила. Оно нам ствара и угледнија места и боље плате. Оно је на видуку.

Истина, ми смо се од увек опирали томе, што идемо упоред са црквењаштвом. И криво нам је било, што нас свет као такве гледа. За то смо сваком приликом истицали главну страну нашег позива и занимања, само да нас свако боље и правилније уочи. Али бадава. Нит је било ува да нас чује, нити ока да нас види. Све беше и глухо и слепо. Све узалудно. Ми смо остали вечито тамо, где смо и били. Још нико неће да нас дели од црквењаштва и служитељства цркве и јерархије. И „Ди-

сципл. прав.", која су одлучно изрекла, да смо ми дужни, поред педагогије и појаштво вршити, те да смо дакле поред правог занимања уједно и појци црквени, нису нам могла већа зла, нити веће неправде од тога нанети. За то морамо сви најодлучније настојати, да редовним путем и начином дођемо до свога права. Ми морамо одлучно напред поћи, а са крајњом девизом:

Кидајмо са појањем!

Појање не спада у наш рад и позив. Оно нема с нами ничег заједничког. Ми нисмо појци. Наш углед, наш позив, тражи то од нас. И ми се не смемо томе оглушити. Ми морамо са појањем раскинути. У томе нам је на страни нашој и сам закон школски; дакле „Ур. Шк.“ од 1872. год. Она ни једном речи не прописује, да смо ми појци. Према томе, наредба „Дисципл. прав.“ у томе, нема ни словца законске основе. А што нема законске основе, не може имати ни живота, мора угинути. Ђеф појединаца је ништав, према закону и његовим наређењима. А појање је нами само ђефом неких занешењака наметнуто. Па за то га се морамо отрести. И ја одлучно велим: *Кидајмо са појањем, јер овако даље не иде. Једаред се мора учинити крај.* А да се тај крај ускори и да учитељство што пре постане само оно што јесте, предлажем да поштовани збор овај усвоји резолуцију, коју ће на основу ове моје расправе, изнети управни одбор овоме збору.

*

Управни одбор поднео је овај мотивисани предлог с резолуцијом:

Недавно је рекао проф. универзитета др. Теодор *Лисс*: „Када ће доћи време, да црква дође до сазнања, да је њено земљиште, земљиште религије, свето земљиште, на којем не сме бити места физичкој сили! Кад ће разумети где јој је права моћ? И кад ће о себи тако високо мислити, да треба да се ослања на унутрашњу моћ појединца, на моћ духа? Када ће увидети да је погрешно по њен опстанак, да се ослања на спољашњу моћ и на дисциплину школску или моћ државну, и када ће то одбити? И када ће државе и школе увидети да цркве и вероисповести имају права на

то, да буду слободне? Када ће сви они увидети, да тиме суштину цркве, саму религију изопачују трују?“

Све ово речено је у погледу децје обвезе о похађању цркве, а све то може се применути и на учитеља.

Данас је педагогија самостална, слободна наука која нема никакве везе са црквеним обредима, него само са језгром вере. Учитељ као носилац педагошких истина, не може у исто доба служити и интересима других установа, које хоће без икаква узрочна основа да експлоатишу педагошке установе у своју корист.

На овом основу црква нема права да тражи од учитеља онакву службу, која нема никакве стварне научне везе са позивом његовим на пољу педагогије.

А та стварна основа и научна веза између религије и васпитања и наставе, нигде се не огледа у личној служби учитељевој при појачкој дужности.

Од учитеља се тражи кад се посвећује своје позиву, да улази у тај позив здрав. Но праведност и хришћански морал захтева, да и та служба, којој учитељ служи, не експлоатише учитељево здравље у бескрајност, тако да га исцрпи сасвим. Сувремена педагогија је и узела то у обзир, те се стара о здрављу учитељеву већ и тиме, што тражи и оснива погодније хигијенске прилике и за школску децу у погледу телесном и душевном.

С којим правом сме онда учитељ отправаљајући неку споредну непедогошку дужност, трошити себе и излагати своје здравље честој могућности боловања, те тиме сметати правилном и редовном педагошком раду у настави, који му је позив и којем је обвезан и с правне стране, јер је плаћен за тај наставнички рад, а не за онај појачки?

Школа и настава требају учитеља за свој рад и плаћају га за то. Према томе имају права на то, да оне експлоатишу његову физичку и душевну снагу и здравље, и као што учитељ док је активан не може прихваћати послове у другим звањима као редован чиновник, тако не може ни појачку дужност отправаљати, јер је то засебан позив и засебна дужност.

Какав је карактер појачке дужности у цркви?

Појачка дужност у цркви, део је оне дужности, коју врше црквене слуге. Целокупној служби тој, био је посао у пређашња времена, да звони, чисти цркву, паје праšину, пали свеће, закључава и откључава цркву, навија сат, поји у цркви, у свему дакле да испомаже свештенику у ономе што његовом чину не приличи да ради. Некад је у стара времена такав слуга, кад посвршава те послове пазио на децу сеоску окупљену на једном месту и ако је што он знао, то је и деци казивао, више из дуга времена, него из захтева просвећених друштвених прилика.

Данас ти односи у културном свету више не постоје. Школа и настава постале су засебан центар, који је потребом друштва основан, а потреба њихова оснивања изазвала је потребу стручно спремних људи који су позвани да у њима раде. Таки спремни људи морају имати и свој извештај углед, а васпитни принцип тражи да углед васпитачев високо стоји. С тога га је дужан сам васпитач чувати, али тако исто дужно је тај углед чувати и оно друштво, ради чије је васпитне потребе и потребан тај углед да буде светао и чист.

Видели смо напред да углед свештеничког чина не допушта, да ради по цркви оне послове, који с поља помажу и допуњују функцију богослужења, коју само свештеник сме чинити и ради које и чува тај свој углед; па кад се са свештеничким угледом не слаже рад на тим пословима што га раде црквене слуге, како да се тај рад слаже са угледом који учитељ мора чувати у корист великог и у садашње време највећег друштвеног рада — васпитачког?

Збор овај разликује духовну службу Богу и вери, и материјалну службу верској заједници. И оној духовној служби божијој, и вери, као њеном извору служи и служиће одано и у томе ће свом душом настојати да упути и поверену му омладину, али против ове материјалне службе се ограђује и тражи да се она скине са учитељства, јер је она на штету просветне службе,

која је саставни и допуњујући део службе Богу и вери.

Учитељство стаје у том питању на етичко становиште и нада се, да ће и сви позвани фактори увидети оправданост тога становишта по значај данашње просвете и васпитања, и помоћи корист тих најважнијих потреба друштвених.

ПРЕДАВАЊА

за увод у

ЕКСПЕРИМЕНТАЛНУ ПЕДАГОГИЈУ

и

ЊЕЗИНЕ ПСИХОЛОШКЕ ОСНОВЕ

од

Др. Ернста Мојмана,

професора философије у Минстеру.

С немачког превео с ауторовом дозволом:
Dr. phil. & paed. **ПАИА Р. РАДОСАВЉЕВИЋ,**
доцентат њујоршког универзитета.

I. СВЕСКА.

Друго предавање.

Задаћа експерименталне педагогије.

(Наставак.)

Програм овог излагања.

Господо!

С досадањим излагањем оцртали смо експерименталну педагогију са њезине *формалне* стране. Сада треба омет да покажемо, како поље експерименталне педагогије замишљамо у *материјалном* погледу. У колико ћу тиме дати предмете експериментално-педагошког испитивања, ја ћу прво развити *програма*, на коме се оснивају ова излагања.

Вама је можда познато, да *методичко* *уважање* *новости* у науци не повлачи за собом *само* промену у *методама*, већ свака нова метода испитивања повлачи за собом и *нове материјалне проблеме*. Па као у психологији, тако су и у педагогији са новим систематским посматрачким и експерименталним начином истраживања искочила *посве* нова питања и поља испитивања, која пређашња педагогија или уопће није познавала или пак није увиђала њихову важност.

Највећа методичка и уједно материјална новост, коју је за собом повукла експериментална педагогија, беше та, да смо *све проблеме педагогије тражили да решимо из самог детета*. У главноме педагогија има три поља истраживања: дечије држање, учитељев рад и наставна средства и организација школства (односно односи школства у ширем значењу речи према држави и друштву). И све проблеме, што се налазе у првом и другом пољу, експериментална педагогија хоће да размрси почев од детета. Некоји ће примери то објаснити. Методика даје учитељу прописе за његову обраду појединих наставних предмета, рецимо н. пр. да при учењу читања мора поступати по свнетичкој или аналитичкој методи. И на питање, која је од ових двеју метода најцелисходвија, ми тако одговарамо, да помоћу експеримента покушавамо успоставити, *како свака од ових двеју метода делује на читање детета, које учи*; с којом се методом брже долази до циља течног и беспогрешног читања. На тај начин одлучује се о сваком методичком пропису за учитеља, *јер свака методичка мера садржи уједно и упливсање на детињи дух*. Помоћу експерименталног испитивања ми одлучујемо и о дидактичкој вредности методичких прописа с обзиром на њихаво деловање на дете. Тако исто испитујемо целисходност наставних средстава. Упућујем вас у том погледу н. пр. на испитивање чулне наставе (сравни 13. предавање).

Идући корак ове трансформације свих педагошких питања у томе смислу, да васколико испитивање полази од детета, јесте тај, да испитивање детета, његовог развића, његових индивидуалних разлика, његовог држања за време школског рада и слично заузме што већи простор у експерименталној педагогији.

У томе смислу треба схватити и програм нашег испитивања. Они на *први поглед* показују *ограничавање* читаве педагогије на испитивање школског детета, но они се ипак баве *свим* педагошким питањима, па и методиком учитељевом, наставним средствима и школством; но, све ово ми решавамо — према нашој методи — са експерименталним испитивањем деловања, што сви

ови односи показују на дух и тело дететово.

Ако би ради да развијемо главне тачке експериментално-педагошког испитивања, то би их овако могли назначити:

1) *Прво и основно поље рада експерименталне педагогије је испитивање духовног и телесног развића детињег за време школовања*. У испитивању развића дететовог огледа се *фундамент васколике педагогије*, сва педагошка правила, читав наставни план, постепено растење захтега за духовни рад и моћи схваћања дететовог са све то вишим школским разредима, па и сами технички предмети, цртање и настава у ручном раду — све то чини *тихе* а нажалост и *латентне претпоставке* о појединим штадијима духовног и телесног развића дететовог. Ниједно педагошко правило или пропис не би се смело дати а да се не узме обзир на духовно-телесни степен развића дететовог, и без *тачног познавања особитости* дететове у том степену развића. На жалост то познавање већином *ћутећи* претпостављају практичари. Но, *посве је неопходно*, да се буде *на чисто*, шта треба *претпоставити* о детету, а и то у давању било ког педагошког прописа. Тек помоћу садање психологије деце увидели смо, како постоји огромна разлика између духовне особитости детета у извесним школским годинама и одраслих људи (сравни нарочито 3. предавање).

Посебице ту долази у обзир опет ово:

а) Треба да успоставимо *периоде* овог развића; нарочито то, да ли развиће детета напредује *подједнако* или на скокове, да се измењују периоди лакшег и бржег напредовања (т. зв. измењивања развића).

б) Морамо успоставити *односе* између телесног и духовног развића детињег; обоје никако не иду увек паралелно, и врло је важно, да се одговори на питање, да ли се показује парализет између развића *појединих* телесних органа и функција у *извесним* телесним способностима.

г) Нарочито је значајно, да се установе карактеристичке *разлике*, које дете у просеку показује на сваком степену развића и што га разликује од човека, и да се испита како се *дете* *понајлак* *приближава* *духовном* и *телесном* *хабитусу* *одраслог* *чо-*

века. Ми ћемо видети, да је старија педагогија јако потцењивала те разлике.

д) Онда морамо успоставити *разилажења*, што поједина деца показују од овог просечног типа (лика) развића свога доба. На тај начин добијамо за сваки степен доба слику *просечног или нормалног детета*, ког можемо узети као типус његова доба. Од овог утврђујемо онда разилажења на више и на ниже, па на тај начин сазнајемо, с једне стране, *прерано зрело, изванредно даровито и наднормално развијено дете*, с друге стране, *духовно и телесно заостало дете* његове екстремне случајеве: *духовно слабо и слабо умно дете*. Циљ ових наших испитивања јесте тај, да се ти различити децији типови што *тачније дефинишу* са своје квантитативне и квалитативне стране. На тај начин добијамо сигурни ослонац за решавање питања, као што је питање о одвајању ученика по њиховој духовној способности и т. д.

2) Други *главни проблем* експерименталне педагогије, који је у уској вези са првим, јесте *нарочито праћење развића појединих духовних способности у деце*, н. пр. чулно опажање, радња представа, памћење, моћ апстраховања и мишљење, воља и чувствени живот. Ми знадемо, да се поједине духовне способности детета не развијају подједнако. У извесним годинама једне лете напред, а друге иду за њима; шта више, мисли се, да у неку руку свака поједина духовна радња има једну периоду повољног развића, у којој све друге стране духовног живота за неко време заостају иза ових повољних, тако, да се читава енергија развића концентрише на једну радњу, која стоји на предњој страни.*) Ми ћемо видети, да је расцеп у развићу појединим радњама тако велики, да и саме поједине врсте памћења показују свој посве одвојени ток развића.

*) Тачније развиће ових појава изнео је В. Штерн у једном предавању на конгресу за испитивање деце (октобар 1906.); најалост ово предавање ни сам досад употребио.

(Наставиће се.)

Данашња јавна настава у Немачкој.

(Од Др. Павла Штецнера.)

Превео Аhmes.

І. ОДЕЉАК.

(Наставак.)

Б.) Средње школе.

Под именом *средњих школа* разумеју се грађанске, ректорске, и више градске школе, нарочито у северној Немачкој. У Пруској се под тим именом разумеју школе, које ће с једне стране да својим ученицима даду више образовање него што је то кадра учинити вишеразредна народна школа, а с друге стране више се обзирати на потребе привредног живота у такозваном средњем сталежу друштвеном него што је то могуће у вишим разредима. Средње школе не смеју се успоставити на место народних школа него могу постојати само поред ових о тропку општина. Само у толико могу се слајати обе врсте школа, што је допуштено шесторазредним народним школама да у вишем течају могу радити по наставном плану средње школе, који је израђен за шесторазредне школе; али се могу подизати и петоразредне такве школе само што ће наставу од 3 нижа разреда поделити на прва два разреда. Школе, које имају више од 6 разреда, морају да прошире наставно градиво. У средњим школама подвојени су ученици од ученица. За наставу у вишим разредима имају права учитељи, који су положили испит за средњошколске учитеље а примају се, сем теолога и филолога, и учитељи народних школа по положеном другом испиту.

Наставни план средње школе у Пруској овано је израђен:

ПРЕДМЕТИ	VI	V	IV	III	II	I
Веронаука	3	3	3	2	2	2
Немачки	12	12	12	8	6	4
Рачување	5	5	5	3	3	3
Геометрија	—	—	—	2	2	3
Јестаственица	—	—	—	2	2	2
Физика (Хемија)	—	—	—	—	2	3
Географија	—	—	2	2	2	2
Историја	—	—	—	2	2	2
Француски (Инглески)	—	—	—	5	5	5
Цртање	—	—	2	2	2	2
Певање	2	2	2	2	2	2
Вежбање	2	2	2	2	2	2
Свега недељно:	24	24	28	32	32	32

У Анхалту средње школе образују своје ученике до 16. године у елементарним предметима народне школе и у геометрији, француском и латинском. У Баденској исто је тако у грађанским школама. У Баварској су више грађанске школе. У ректорским школама трију слободних градова учи се, поред обичних предмета, латински, француски и инглески па овако и у Мекленбургу; а у Саксонској и Хесену француски и инглески. У Виртембергу, где се примају ученици тек са 10 година, и у Олденбургу, искључени су туђи језици а полажу нарочиту вредност само на шире образовање у реалним наукама и у цртању.

В.) Продужне школе.

1.) У опште.

Данас је свугде признато, да настава народне школе која се завршује с 13. или 14. годином није тако темељна, да би била довољна основа за образовање, које се тражи и у најпростијим грађанским односима. За то се не сме завршити ток образовања наше школске младежи са свршетком народне школе, него се мора продужити настава ради утврђења и бољег разумевања знања, које је добивено у народној школи. Па ипак се још није дошло дотле, да се и законим путем свугде призна потреба за таково даље образовање и да посећивање продужне школе буде и дужност, јер захтеви практичног живота свакако да ометају сваку принудну меру за то, као што се, с истог разлога, не да остварити ни захтев да се народној школи дода која година па да отпадне продужна школа. Ну може се надати, да ће с већом потребом образовања шире народне масе и посећивање продужних школа постати општом дужношћу.

Продужне су школе врло различно уређене како у погледу на време, које бирају за наставу, тако — у погледу на градиво које обрађују. С обзиром на време постоје недељне школе, најстарија врста продужних школа, вечерње школе и продужне школе, које раде преко дана. По предметима има продужних школа у опште, које се у главном задовољавају, да оно што је учиено у народној школи понове и утврде, а има и

много занатлиских продужних школа, у којима се настава наслања на практичан рад ученика и с овог гледишта проширује и утврђује општа и стручна знања.

Ну продужна школа не може само да даје знања и способности, већ мора и да васпитава; јер образовање карактера исто тако није завршено народном школом као што се ни образовање дечака и девојчица не сме завршити у ономе добу. Па како се морални утицај тешко даје постићи код ученика, који само неколико часова недељно добивају наставу, мора се у продужној школи обратити нарочита пажња на зашт, који истина да треба да буде чврст и одређен али ипак не суров и сиђушан; с тога и треба бирати за учитеље у продужним школама само карактерно јака и морално узвишена лица, која би била пододбна, да већ својом личношћу као узором утичу васпитно на поверену им омладину. Нарочити учитељски сталез за продужне школе не постоји, већ се постављају учитељи из других школа а нарочито из народних школа, што је свакако и прилагодна за продужну школу, која прихваћа и проширује стечена знања у народној школи.

Држава у толико иде на руку продужним школама, што је у закону о занатима од 1883. године одређено, да занатлије имају да упућују своје раденике и под 18 година у продужну школу, признату од општинске власти или од државе као наставни завод, а у време које је одредила месна надлежна власт. Ну како у тој законској одредби нису предвиђене казне за изостајање ученика, те су услед тога продужне школе много губиле, унета је у додатку законском од 1891. године одредба, по којој општине имају право, да штатутима пропишу све нужне прописе, који су потребни за извођење дужности у похађању продужних школа. Овакове одредбе важе у осталом и за оне заводе, у којима се предаје женски ручни и домаћи рад.

2.) Продужне школе у појединим државама.*)

а.) Пруска. И ако не постоји општа обвеза за посећивање продужних школа,

*) Због великог значаја продужних школа узете су овде продужне школе и других немачких држава. — Прев.

ишак је поменути закон поучио, да посећивање школа које подигну поједине општине или корпорације, постане обавезно. Држава, истина, оставља добровољном нахођењу појединих општина или удружења да подижу продужне школе, али она редовно помаже ове заводе и нарочито је настојавала, да и сеоске општине имају своје продужне школе. Окружна заступништва овлашћена су, да на тај циљ — подизање продужних школа — одобравају општинама и пољопривредним удружењима редовне прилоге као припомоћ. У провинцијама западној Пруској и у Познању где се ради противу пољскога покрета, држава не само да потпомаже продужне школе већ из својих средстава такове школе подиже и издржава.

Продужне школе у Пруској не стоје под министарством просвете него под министарством трговине и привреде. Циљ и наставни план за продужне школе утврдила је држава, која дели ове школе тако, да једнима даје 6 часова недељно а другима 4 часа недељно. У првима се учи немачки рачунање с основима геометрије и цртање; а у другима у нижем течају само немачки и рачунање, дајући права бољим ученицима из ових предмета да у вишем течају уче и цртање. У сваком је случају задатак ових школа, „да ученику даде знања и подобности која су му потребна за његов привредни позив у колико се то може постићи школском наставом. Избор и обрада наставног градива мора бити у непосредној вези са привредним животом.“ Има и таквих продужних школа, нарочито у већим градовима, које имају богата средства и више времена за рад, и онда је природно, да се у оваквим школама може свестрано проширити и наставни план.

За сеоске продужне школе одређени су за предмете немачки, рачунање и геометрија, јестаственица на основу очигледности и где то може бити, експериментом, земљопис и отачествена историја, певање, вежбање и цртање; али „у раду ваља тежити, да ове школе не добију карактер стручних школа, него да им буде задатак, да учврсте, допуне и прошире образовање из народне школе и да укорене моралну везаност.“

Сеоских продужних школа има још врло мало; најбоље је у западним провинцијама, нарочито у ХанOVERу, Насау, и у рајнским провинцијама док у источној Пруској нема ни једне, у Бранденбургу једна, у Померанској три. Ну и у Хесен-Насау у, која има највише продужних школа, посећују их само 10% дечака од 14—18 година.

Пруска управа и нема општих градских продужних школа за дечаке, само у Берлину постоји једна таква школа са 5.000 ученика. Данас постоје 1320 занатлиских и занатлиско-продужних школа, 97 занатлиских стручних школа, 217 трговачких и 1193 пољопривредних школа. За девојчице постоје само 26 општих и 123 стручних школа с том напоменом, да опште продужне школе за девојчице и не постоје у источној и западној Пруској у Бранденбургу, Померанској и Вестфалској. Укупно броји данас Пруска 2977 продужних школа са 214.500 ученика.

б.) *Баварска.* Сви ученици и ученице, који с успехом сврше седмогодишњу основну школу, дужни су да за 3 године посећују *недељне и празничне школе*, у којима се понављају и утврђују знања из основне школе. Ученици су одвојени од ученица а свако одељење има по 2 часа наставе.

Поред ових општих недељно-празничких школа има Баварска много занатлиских и пољопривредних продужних школа, чији ученици су ослобођени од посећивања недељно-празничких школа. У занатлиским и пољопривредним продужним школама ради се недељом и празником а сем тога још и у вече двапут недељно.

Баварска има 253 занатлиских и 477 пољопривредних продужних школа и 8 трговачких за дечаке. Осим овога уче се у празничним школама 134.227 ученика и 170.000 ученица.

с.) *Виртембергска.* У овој држави врло добро су уређене продужне школе. Најновије законске одредбе јесу из 1895. године. Ученици и ученице, који су свршили народну школу, обавезни су да још за 2 године посећују општу продужну школу, која има годишње 80 наставних часова у недељним данима. Дечаци се одвојено уче

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

од девојчица. Задатак је општих продужних школа, „да код ученика одржи у народној школи стечена знања и способности и да им даде новог градива за практични живот потребног умења и знања.“ Од 80 годишњих часова иду 10 часова на веронауку, 20 часова на писмена вежбања у језику, 20 часова на рачунање и 30 часова на реалне науке. Поред овога могу се давати поуке из науке о природи, о важнијим машинама, о најновијим проналасцима помоћу добрих очигледних средстава; а могу се ученици поучавати и у цртању и мерењу.

Где не постоје овакове продужне школе, морају ученици и ученице да похађају предавања у недељним школама за 3 године. У овим школама одређено је за наставу само 40 часова годишње, те се та се мора узети ново наставно градиво у најужем обиму. По $\frac{1}{4}$ времена утроши се на веронауку, писмено вежбање, рачунање и реалне науке.

Сем ових школа има Виртембершка запатлиских и других продужних школа. Свега има 4420 продужних школа, и то: 2079 за дечаке и 2093 за девојчице, 37 стручних школа за девојчице, 169 запатлиских продужних школа за дечаке, 6 запатлиских стручних школа, 14 трговачких школа и 22 пољопривредне школе.

д.) *Хесенска*. По закону о народној школи свака је општина дужна да подигне продужну школу али могу више мањих општина да заједнички издржавају такву школу која је нарочито намењена мушкој деци. Настава у њој траје 3 године за време 4—5 месеци зимњег доба а после по 4 часа недељно у вече.

За девојчице могу се такође установити продужне школе по нарочитом предлогу дотичне општине. Таквих школа за девојчице има ова држава данас свега 6 (2 опште и 4 стручне). За дечаке постоје: 905 општих и 81 запатлиских продужних школа, 6 стручних, 7 трговачких и 11 пољопривредних школа. —

(Наставиће се.)

Учитељство.

Учитељска солидарност је „фикса идеја“. То пише у „Застави“ бр. 70. о. г. Данас се у „Застави“ назива учитељска солидарност фиксом идејом. После два дана износи се за пример солидарност далматинских адвоката у загребачком процесу, а затим солидарност француских учитеља, који се спајају са социјалним демократама. Дакле солидарност свију других добра је ствар, али ова солидарност учитељска у нашем друштву, то је фикса идеја. Док се та наша солидарност дала експлоатисати разним обећањима у корист самоистопности школе и учитељства, дотле је била и овде добра ствар, сад кад види да се с тим обећањима није мислило искрено, и кад тражи да се ослободи силом наметнутих терета сад је фикса идеја. Они, којима је стало само до материјалног затишја, не знају ни ценити тако узвишену одлику једног сталежа, као што је солидарност. Учитељи ће је неговати и од сада све јаче и носити се њоме међу културним друштвом. *

Практичне обраде.

Лекција из мађарског језика за I. разред.

Написао

Душан Ружић, учитељ, Нови Сад.

(Наставак.)

8. лекција.

Градиво: kréta, tábla, ténta, papir, fehér, fekete, milyen?

Уђем у школу: Jó napot! (или Jó reggelt!) а деца треба да устану и одговоре: Isten hozott!

Поновим обрађено градиво, па затим покажем креду: kréta, kréta и дам неколицини сваком по комад говорећи: kréta, kréta. За тим држим један комад у руци и питам:

Mi? —

Kréta.

Mi ez?

Ez kréta.

Mi az N. N.?

Az kréta.

Метнем креду на сто, кажем: kréta fel! и дигнем креду у вис. Показујући покретом да и она деца која имају пред собом креду то учине на позив: kréta fel! а да је спусте на: kréta le!

За тим испитујем: Mi ez N. N.? Mi az N. N.?
Ez kréta. Az kréta.

Покажем папир: papir. (Исти поступак као и код креде само раздам сваком и бела и црна папира.)

Кад већ знају, показујући на креду питам: Ez papir N. N.?

— Ez nem papir?

Mi ez?, и ја одговарам:

Ez kréta, kréta.

И обратно.

Показујући на таблу: Ez kréta N. N.?

— Ez nem kréta.

Ez tábla, tábla.

Mi ez N. N.?

— Ez tábla?

— Az tábla.

Показујући папир: Ez tábla N. N.?

Nem, ez papir.

Покажем мастило: ténta, ténta. Ez ténta.

Mi ez N. N.?

— Ez ténta.

И опет варирам питања.

Узнем креду и кажем: kréta, те на табли правим белу мрљу говорећи: fehér, fehér. Изазовем и неколико деце редом, те им дајем креду, да и они праве беле мрље и говорим, а тражим да и они кажу: fehér. Ставим поред те беле мрље и један бео папир: fehér papir, fehér papir и питам milyen (а мимиком тумачим овај израз) papir?

— Fehér papir (понављам.)

Узнем у једну руку бео папир а у другу креду:

Milyen papir?

— Fehér papir.

A papir fehér? —

— Igen, fehér.

A papir milyen?

— A papir fehér.

A kréta fehér?

— Igen, fehér.

Milyen a kréta N. N.? и варирам питања, те показујем на таблу:

A tábla fehér?

— Nem, nem fehér.

A ténta fehér?

— Nem.

На бео папир пролијем мало мастила, упрљам мало прет, и кажем показујући тим претом на мастило: fekete, fekete. A ténta fekete.

И увежбам као fehér.

Fekete papir fel!

Треба сваки да дигне црн папир а затим:

Fehér papir fel!

Fehér-e a tábla N. N.?

— A tábla nem fehér.

— Nem, a tábla nem fehér.

Milyen a tábla N. N.?

— A tábla fekete.

Покуним н. пр. све црне папире и метнем на сто:

Hol van a fekete papir?

— Ott van a fekete papir.

Hol van a fehér papir?

— Itt van a fehér papir.

Или обратно.

Изазивам редом једног по једног, показујући, да ми донесе папир: jöjj!, gyere! а кад ми донесе, шаљем га на место: menj!

Покуним и креде.

На столу је сад поређано: креда, папир и мастило. Показујући на поједине ствари тражим, да говоре у хору: kréta, papir, ténta, па на таблу: tábla.

То исто испитам и појединце, ал' питање ми је само знак, н. пр.:

N. N.! и показујем, а он одговара:

— Kréta, papir

За тим на крње питање ми? и показивање.

N. N. mi?

— Kréta, papir

Па на питање: Mi ez N. N.?

Ez kréta. Ez papir. Ez

Да дете само показује и говори:

Gyere N. N.?

Mi ez itt?

— Ez itt kréta. Ez itt ténta

Mi az ott N. N.?

— Az ott kréta, papir, ténta, tábla.

Milyen a tábla N. N.?

— A tábla fekete.

Показујем на мастило: milyen ez N. N.?

— Ez (az) fekete.

Mi fekete N. N.?

— A tábla fekete.

Тражим да ми на питање: Mi fekete? одговоре. A tábla fekete, A ténta fekete.

А тако исто:

A papir fehér. A kréta fehér.

(Наставиће се).

Из школске самоуправе.

Време за годишње испите. Школски Савет издао је о одређењу времена за годишње испите у осн. школама ову наредбу:

„Обзиром на то што према пропису §-а 32. уредбе за српске народне школе од 17. јулија 1872. школска година траје 10 месеци, а са дозволем епархијског школског одбора може се за извесна села установити, да редовна настава траје 8 месеци а два месеца да деца само пофторну школу похађају, као и обзиром на то, што је у §-у 34 напред поменуће уредбе прописано, да се испити држе јавно пред изасланством месног школског одбора, а дан за држање испита одређује месни учитељски збор, где га има, а где овога нема, месни школски одбор по саслушању дотичног учитеља, што се има свагда објавити уобичајеним начином становништву дотичне општине, путем подручних епарх. школских одбора известити месне школске одборе и учитељство: 1.) да се редовна настава не може завршити пре 15. јунија, годишњи испити могу отпочети тек 16. јунија, према томе месни учитељски зборови могу заказати дан годишњег испита само у том року, о чему су дужни бар 14 дана унапред да известе месне школске одборе, који ће одредити своје изасланике и према томе саставити распоред за држање испита по разредима, а уједно учинити расположење, да се дан за држање испита 8 дана напред објави становништву у цркви по парохиу а и другим уобичајеним начиним; 2.) ако би се услед ванредних прилика указала потреба, да се школска година раније заврши, на према томе и испити раније одрже, може месни учитељски збор да стави образложен предлог епархијском школском одбору са молбом, да дозволи раније држање годишњих испита, но та молба има се поднети путем месног школског одбора, а овај је дужан да је безодвечно поднесе са својим мњењем епархијском школском одбору, који ће пресудити, је ли оправдан предлог месног учитељског збора или не, и о својој одлуци известити месни школски одбор и учитељски збор с позивом, да и ово раније држање испита објаве 8 дана напред; 3.) ако би се десило, да који учитељски збор закаже испите раније противно прописима ове наредбе, месни је школски одбор дужан да о томе известити епархијски школски одбор и да одрече изашиљање својих чланова на испите, а епархијски школски одбор дужан је да

поступи против таког учитељског збора према наређењу дисциплинарних правила; 4.) у погледу почетка и трајања редовне наставе, имају се месни школски одбори и учитељски зборови строго придржавати прописана §-а уредбе за српске народне школе од 17. јулија 1872. год.“ — Добро би било, да је Шк. Савет назначио како ће према тој наредби удесити своје испите оне школе, где има 10—15 и више разреда.

Стручна школска анкета. Стручна школска анкета одржала је у Карловцима своје седнице 1., 2., 3. и 4. априла о. г.

Анкета је посвршавала ове послове: Установљен је нацрт наставне основе и распореда часова за српске основне школе у Угарској. Израђен је нацрт дисциплинарних правила за српске народне учитеље у Троједници и за учитеље виших девојачких и учитељских школа. Школском Савету поднеће се предлог за израду нових уџбеника. По том предлогу имаће ученици само читанке (српске, словенске и мађарске). У читанци ће се унети све потребно градиво с обзиром на усредсређивање наставе. Установљена су главна начела за службену прагматику српских народних учитеља и мање школске власти. У њој ће се прописати право и дужности свих школских органа. Прихваћено је мишљење, да управитељ може бити само активан учитељ, члан дотичног месног учитељског збора поставља се стално а престаје бити управитељ кад ступи као учитељ у мир или на основу дисциплинарне пресуде. Изречено је, да учитељ треба и даље да врши појачку дужност, али се има тачно прописати његов положај као појца и начин замењивања. — Из овога се види да је Анкета у питању појачке дужности стала на становиште противно захтевима учитељства. Томе се ни мало не чудимо. Осим тога учитељство је једном већ изрекло становиште да није за доживотну управу, а овде се то заступа. Ваљда о становишту ширих учитељских кругова инак треба водити рачуна, па ма се како по команди морало радити.

Срески зборови.

Седница новосадског среског учитељског збора одржана је у Новом Саду 1. (14.) апр. о. г. У седници је било присутно до 60 учитеља и учитељица. Седницу је отворио епарх. шк. референт К. Миловановић и у подужем говору поздравио присутне чланове. Позвао их на истра-

јан рад и напоменуо да ће школске власти изаћи на сусрет томе раду и ускоро учинити задоста учитељској жељи у погледу стручне школске управе.

Пошто су за оверовљење записника изабрана три члана, тражио је обавештаја Ђ. Петровић зашто није одржана заједничка седница среских учитељских зборована. Епарх. школ. референт одговорио му је, да је повучена наредба о одржању те седнице с тога, што се појавио неспоразум између појединих среских зборована у погледу избора председништва. Затим је исти члан тражио обавештаја, зашто то није јављено свима члановима среског збора. Зам. председник одговорио му је, да то с тога није учињено, што се и до сад све наредбе и отписи школских власти саопштавали прво управном одбору, затим у штампи, а члановима у зборској седници, па ће се и данас то објавити кад дође на дневни ред. Присутни су узели на знање ове обавештаје.

Зам. председник поздравио је присутне госте: Вељка Петровића из Земуна, Богд. Поповића преде. срес. учит. збора из Вел. Бечкерекa, Арк. Павловића из Сентомаша, преде. срес. учит. збора ст. бечејског, Радивоја Петровића из Чакова, Н. Милутиновића и Цвету Гавриловић из Надаља, Мару Михајловић из Болмана, Исидора Стратимировића из Сомбора.

Затим су саопштене промене у учитељском особљу овог среза у току последње године. У Н. Саду су нови чланови: Милан Ђосић и Нићифор Шустран, у Бегечу отишао Ж. Стојадиновић, дошао Јосиф Лаковић, у Товаришеву дошао Жарко Стефановић, у Силбашу дошао Стеван Ђурић, у Пивницама дошао Н. Шегуљев, удата Даница Бећина за М. Бендића.

Благајник Т. Костић поднео је извештај о благајници. Примљено је 190 К 21 пот. Издато 174 К 30 пот. Готовина 23 К 91 пот. уложена у учитељски завод „Натошевић“. Осим тога има још 165 ком. I. св. „Учит. Књижнице“ „О Буквару“.

После прочитаног дописа ЕШО бачког о укидању заједничке седнице среских зборована, развила се подужа расправа и на крају исте прихваћен је једногласно предлог управног одбора, да се поново умоли ЕШО одбор за дозволу, да се одржи така седница, а у смислу становишта на којем стоји овај збор.

Затим је прочитано решење ЕШО бачког да ће се према мишљењу овог среског збора и на

даље остати при досад уобичајеном начину на-бављања дневница и путних трошкова зборским члановима.

Решено је да се као II. св. „Учит. Књижнице“ изда спис Т. Костића „Поступак у настави првог читања и писања“.

Т. Костић изнео је своју расправу „О ослобађању учитеља од појачке дужности у цркви“. После ове расправе прочитана је и усвојена резолуција коју је с мотивацијом поднео управни одбор, а коју смо изнели напред у овом броју „Шк. Гласн.“

При расправи о овом предмету говорили су Ђ. Петровић, Г. Грбић, Јеврем Милошев, К. Миловановић, епарх. шк. референт, Т. Костић, Ђ. Михајловић, зам. председник, Богдан Поповић као гост. Ниједан члан није заступао мишљење да учитељ треба да поји, али су неки истицали садашње стање као неподесно за ту учитељску тражбину. Тако је Ђ. Петровић у своме предлогу за одлуку, покушао да сугерира збору, да су учитељи појањем учинили волшебство у народу, те да је „тима донела народна свест у много прилика много снаге и воље овостраним ерпском народу за успешно одлучивање у његовом народносном животу.“*)

Г. Грбић и Ј. Милошев мисле, неће ли

*) Да се ти назори не би забили, доносимо их ради вечног спомена: „Предлог за одлуку. Учитељски збор новосадског школског среза на састанку свом у Новом Саду 1 (14.) априла 1909. год. а поводом расправе члана поменутог збора Таназије Костића, о вршењу појачке дужности у цркви уверења је, да истина вршење појачке дужности у цркви није обавезно за ерпске народне учитеље по школској уредби од 1872. год., али из искуства знаде, да је ерпско народно учитељство ту појачку дужност своју вршило и после ступања у живот поменути школске уредбе и то из уверења, да је ерпска православна црква вагда била у тесној вези са ерпском народном школом и њеним учитељством и да је тима ерпска народна школа и то учитељством много допринело баш вршењем своје појачке дужности у цркви, да се у овостраним ерпском народу не само очувала но и учврстила она ерпска православна свест, која је као таква донела у много прилика много и снаге и воље овостраним ерпском народу за успешно одлучивање у његовом народносном животу.“

И већ једино из тога разлога напред споменуто учитељство сматра за посве несавремено, да се баш у данашњим тешким приликама по ерпску народну школу и просвету једно од таквих веома важних питања износи на јаван претрес у баш оваком једном телу.

Напротив учитељство новосадског школског среза на напред споменутом свом састанку одлучно изјављује, да ће и на даље својски радити на унапређењу и учврђењу ерпске православне свести у овостраним ерпском народу у потпуном споразуму са самим народом у свакој прилици, па и у вршењу своје појачке дужности у ерпској православној цркви, а народ ће већ знати то морално и материјално наградити. У Новом Саду, 14. априла 1909. год. **Ђорђе Петровић**, ерп. нар. учитељ.“

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У доћи у опасност вероисповедни значај школе или конкуренција у добијању учитељских места.

К. Миловановић епарх. шк. референт држи, да би ово питање требало оставити за заједничку седницу.

Т. Костић препоручује да се ово питање сад реши, јер му је познато да су неки зборови већ изrekli у томе своје мишљење као н. пр. вел. бечкеречки.

Ђ. Михајловић држи, да је потребно изнети сад о томе становиште, како би објављивањем истог сазнали за њега и остали зборови и могли заузети своје становиште.

Богдан Поповић из Вел. Бечерека држи, да је то оправдан захтев учитељски, а за прелазно стање држи, да би учитељи радо спремили у појању неколико ђака, док не би духовне власти основале појачке школе.

Ђ. Петровић тражи да се у овом предмету гласа поименце.

Мл. Ђурошевић напомиње да по пословнику треба захтев за поименично гласање да помогну 10 чланова.

Збор не пристаје на поименично гласање.

Зам. председн. моли збор да пристане на поименично гласање и ако предлагача не помаже довољан број чланова.

Пошто збор тражи да се устајањем гласа, јер ће се поименичним гласањем утрошити много времена на гласање,

Зам. предс. пита предлагача Ђ. Петровића да ли пристаје да се гласа устајањем,

Ђ. Петровић пристаје.

Зам. председник позива присутне да устану који су за предлог и резолуцију управног одбора која тражи ослобађање учитеља од појачке дужности.

По пребројеним члановима констатује зам. председник, да је за предлог управног одбора гласало 55 чланова.

Зам. предс. позива чланове који су против предлога да устану.

Устају три члана. Пошто су изјавили да желе да поименце уђу њихова имена у записник, зам. председн. констатује да су против предлога гласали: Ђ. Петровић, Мил. Борђошки, Вида Увалић, и уведе им се имена у записник.

Пошто је у тај мах стојао и чл. Д. Димић, зам. председник пита да ли и он гласа против предлога.

Д. Димић изјављује да не гласа ни за, ни против.

Председник проглашује да је усвојен предлог управног одбора и да ће се та резолуција поднети предпостављеној школској власти.

После одмора приказао је Душан Ружић, практично рад у настави мађарског језика за I. разр. по директном начину, а у смислу прописа у новом наставном плану за немађарске школе изданом од В. кр. угар. министарства просвете. У обим свога рада обухватио је речи: neven, ki, mi, ez, az, itt, ott, fel, le. Пошто је пропратио рад у уводу потребним напоменама, радио је са неколицином млађих учитеља, кретајући се неуслијено, правилно сасвим као на обичном часу наставе, давајући потребна разјашњења при појединим покретима и прелазима са једног предмета на други.

По свршеном раду усвојен је предлог Ђ. Милића, да се предавачу изрекче у записнику признање за добар и вешт приказ и заузимање око унапређења овога рада. Исто тако усвојен је Милићев предлог да се то градиво из мађ. језика за I. р. одштапа у „Учит. Књижници“ или иначе изда у књизи.*)

Још су практично приказали р д у мађ. језику: Миливој Ђосић, О породици за Ш. р., Мл. Ђурошевић из земљописа о Угарској е обзиром на културно историјске знатније догађаје, Ђ. Гајин приказао је разне помоћне предмете (ствари, животиње и др.) којима се служи у настави мађарског језика.

Збор је изрекао свима признање на приказу и заузимљивости у корист упознавања овога збора са новијим правцима у настави мађарског језика.

У свези с тим усвојен је предлог управног одбора, да се умоли Школ. Савет, да изда методски обрађено специјалисано градиво из мађарског језика за све разреде и потребне уџбенике.

Од евентуалних предлога прихваћено је, по предлогу Ђ. Гајина, да се сваке пролетње седнице приреди у Н. Саду парастос умрлим члановима збора, да се оснује певачки збор из чланова и чланица овог збора.

Прихваћен је предлог Д. Ружића, да се овај збор придружи петицијом организацијама мађарских учитеља, који моле да се године службе за постизање мировине смање на 35 година.

*) Поједине лекције Д. Ружића одштапане су и могу се добити у пиеса по 10 потура комад. Више учитеља набавило је исте одмах на збору за своје ученике.

Према приказаним колекцијама разних тека за писање, рачун и цртање, решено је да ново-садски месни учит. збор одабере најподесније, па ће исте прихватити и остали чланови и увести их у своје школе.

Решено је умолити енарх. шк одб. да учини потребно расположење у погледу дневница ст. палатничких учитеља и учитељица.

За јесењи састанак одређен је евентуално Ст. Врбас.

По завршеном раду, зам. председник захвалио је присутнима на пажњи и заузимљивом раду, истакао, да ће се таким озбиљним појмањем рада учинити много у корист нашег учитељског углед, који ћемо само тако подићи на достојну висину, ако увек будемо сложни и споразумни у сваком питању, које се односи на корист и унапређење школе, наставе и нашег положаја.

Седница је завршена у пола 2 по подне, а затим су чланови отишли на заједнички обед у гостионицу код „Беле Лађе“, где су у пријатну разговорну провели до 4 сах. по подне, а затим се разишли својим кућама.

*

После овога извештаја имамо да приметимо само то, да сваки читалац који прочита овде приказан ток седнице како је у истини било и сравни онај извештај о тој седници у 70. бр. „Заставе“ има јасну слику о истинитости „Заставиног“ извештача. Иначе се с њиме не мислимо дуже бавити, јер ко се онаким неистинама служи не заслужује то.

— а

Преглед књига.

Увод у историју васпитних теорија, написао Оскар Браунинг, превео Милан Шевич, Београд, 09. Ц. 2 дин. Издање Задужбине И. М. Коларца.

Решењем министра просвете ова је књига препоручена за лектуру ученицима учитељских школа и за књижице средњих, учитељских и основних школа. У књизи су ови одељци: 1. Васпитање у Грка: Музика и гимнастика. Теорије Платонове и Аристотелове. 2. Римско васпитање: Беседништво. 3. Хуманистичко васпитање. 4. Реалисте, Ратих и Коменски. 5. Натуралисте, Рабле и Монтењ. 6. Енглеске хуманисте и реалисте, Роџер Аскам и Џон Милтон. 7. Лок. 8. Језуите и јансенисте. 9. Русо. 10. Песталоци. 11. Кант, Фихте, Хербарт.

Књига је написана веома популарно, тако да лаким начином даје згодан преглед свију важнијих периода у развоју педагогије, а тако и кратким, језгровитим излагањем приказује основне принципе појединих препородилаца васпитања и образовања. Нарочито ће добро послужити, да задобије за читање оваких дела млађе учитељске другове, којима је теже читати овака дела једино са њихова сува и крута стила. Овде је сасвим обратан случај. Гибак стил пишчев и подесан превод, увешће читаоца неосетно у проучавање историјског развоја педагогије. Топло препоручујемо ову књигу друговима учитељима да је набаве за књижицу своје школе.

J. von der Torren, *Über das Auffassungs- und Unterscheidungs vermögen für optische Bilder bei Kinder* (Zeitschrift für angewandte Psychologie und psychologische Sammelforschung. Herausgegeben von William Stern und Otto Lippmann, Leipzig 1907, Band I, Heft 3, Str. 189—237).

Према Хајлбронеровој методи аутор је испитивао моћ схваћања и разликовања у 180 деце од 4—12 године живота. 17 предмета (риба, топ, сат и т. д.) који су били познати дјеци бјеху показани у тематичким цртежима. Више слика образоваху једну серију*), и дјеци су се показивала с овим питањем: Чему је слично то? Шта је овдје променуто?

У оне с добом расте број правих спознавања. Код оних слика, које се не могу тачно спознати дијете одговара са „не знам“ или пак криви одговор даје (конфабулација). „Чим су старија дјеца тим боље увиђају, да нешто знају и тим су прије у стању да то искажу.“ „Сазнање незнања узима се као индекс (казало) за способност просуђивања.“

Наш аутор разликује три врсте конфабулације: 1.) оне, које се још нису могле схватити као права сазнања (н. пр. мјесто „црква“ каже се „кућа“), 2.) оне, гдје дјеца дио цртежа узимају за ознаку цјелине (парцијална или дјеломична конфабулација) и 3.) бесмислене конфабулације, гдје се не конштатује никакав однос између означеног и показане слике. Конфабулације опадају с добом дјече.

Разлике на цртежима, који су иначе исти, дјеца врло оштро опажају. Праве ознаке о променама у цртежима куд и камо се више по-

*) т. ј. од сваког предмета беше већи или мањи број цртежа.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

казују него што се именују. Означивање тога расте с добом ђака. Права ознака имена промјена све то чешћа бива са растењем доба. Способности схваћања и разликовања независно се развијају. У патолошким случајевима оне се могу и пореметити.

У погледу на утјецај спола на спознавање, дјевојчице у сваком добу показују лошије резултате од дјечака. Ако ваљаност сазнавања у дјевојчица износи 1, то је она у дјечака 1.4. Дјевојчице више конфабулирају него ли дјечаци. Ови последњи у своме схваћању више се држе опажаја оног што је у истину, него што је то случај у дјевојчица. Способност (диспозиција: Anlage) за то различито држање мора да је прирођено. Аутору су приговорили да његови резултати о разлици сполова за то нису сигурни, што су употребљене слике саме по себи биле лакше за дјечаке него ли за дјевојчице. Посматрајући тачно приказиване предмете и мени изгледа да је тај приговор основан и да је обраба ауторова (стр. 196) слаба.

Од тих 180 дјеце бјеху њих 33 из села. Селачка дјеца мање распознају и више конфабулирају од градске, варошке дјеце. Осим тога сеоска дјеца показују и много мање правих означавања.

Др. Паја Радосављевић.

Б Е Л Е Ш К Е.

Седница среског учитељског збора сомборског одржаће се у Риђици 16. (29.) априла о. г. са овим дневним редом: 1. Отварање збора и уплата чланарине. 2. Извештај одбора о раду. 3. Г. Јован Искруљев приказује мађарски буквар за II. разред. 4. Практична радња гђице Сиде Лугумерске по слободном избору. 5. Расправа г. Исид. Стратимировића „О појачким дужностима“. 6. Г. Велимир Чонић приказује свој нови српски буквар за I. разред. 7. Расправа г. Миливоја Пиље „О појању и певању у народној школи“. 8. Разни дописи сл. ЕШО. бачког. 9. Евентуални предлози. 10. Критика гореспоменутих радња и расправа. 11. Одређење места, дана и радова за идућу седницу. 12. Избор чланова за оверовљење скупштинског записника.

Пијетет према добротворци. Редовна скупштина српског учитељског конвикта у Новом Саду од прошле године решила је, да се сваких пет година депутативно излази на гробове добротвора овог завода, да се тамо учини помен и

прелије гроб по српском православном обичају. То је отпочето ове године. На светли четвртак о. г. изишао је председник г. А. Варађанин и благајник г. Ђ. Милић у Руму на гроб добротворке конвикта, пок. Катарине Димитријевићеве, која је оставила конвикту своје две куће и 4 јутра ораће земље, који су конвикту донели око 12 000 Круна чисте добити. Учитељство румско и оно из најближе околине заједно са једним делом грађанства придружило се изасланицима конвикта и изишли су на гроб ове покојнице са свештеником г. Петром Бронзићем из Платичева, јер се румски свештеници које поболели, које су одуствовали. На гробу је одржан помен, гроб је преливен, а споменик, који је подигао сам завод, окићен је лепим венцем свежег цвећа. Свештенику су одговорали на јектенија румски и околни учитељи, а председник је у име друштва целивао крст у знак благодарности учитељског конвикта. По том су отишли сви са свештеником до гроба скоро преминулог учитеља румског Огризовића на овда и до гроба пок. Ане Ђуричић-Биорчеве, преминуле младе ћерке г. Јована Ђуричића-Бисрца, у чаји помен је приложио отац 100) К српском учитељском конвикту, и отпојали ту „Со свијатими упокој“ и „Вјечнаја памјат“. У почаст изасланицима конвикта, а у покој души поменуте велике добротворке конвикта, приредио је леп и богат ручак гостионичар румски г. Емил Каракашевић, бивши учитељ, члан конвикта, који је прекупио обе куће пок. Кат. Димитријевићке.

Истом приликом отишло је изасланство конвикта лично да се захвали управи „Румске Штедионице“, која редовно од последњих једанаест година прилаже конвикту годишње по 50 К.

Тако се српско народно учитељство одужује својим добротворима и приложницима.

Читуља. „Српски м. учитељски збор“ у Арач-Врањеу са превеликом тугом јавља, да се његов 16. годишњи друг, члан и врли колега: Бранко Петровић српски нар. учитељ, члан и перовођа срп. правосл. цркв. опћине, као и члан српске читаонице и опћинског (комуналног) шк. одбора овдашњег, после дужег боловања у 35-ој години живота свога у Будимпешти — камо је на лечење отишао био — дана 3. (16) априла о. г. у вечност преселио. Тело покојника опојано је по правосл. обреду 5. (18.) априла о. г. и затим

сарањено у Будимпешти на правосл. гробљу. Спокојна нека му је душа на оном свету а вечан спомен међу живима!

Друштво за помагање учитељске сирочади у Босни, отвориће у Сарајеву конвикт за учитељску децу, чим постигне потребну своту.

Даљи течајеви за спрему учитеља. У Баварској су установљени даљи течајеви за спрему стално ненамештених учитеља. Течајем управља један надучитељ којег именује окружна власт. Обвезан је четири пута годишње држати конференције с учитељима и посећивати учитеље у школи. Оваке установе постоје и за учитељице стално непостављене. За оне које покажу слабији успех при полагању испита за сталност, може се и продужити обвеза даљег спремања на течајевима. Ове установе установљене су децембра прошле године.

Школски синоди. Скупштина учитељског удружења у Саксонској донела је ову резолуцију: У корист унутрашњег унапређења школе потребно је да се установе школска тела за округ, покрајину и за целу земљу у којима ће бити чланови заступници учитељства које оно само бира и уз њих да суделују државни органи. Овака установа спроведена је у Цириху. Установљен је т. зв. школски синод у којем су заступљени учитељи свију школа све до велике школе. Осим тога је потпуно осигуран утицај учитељству на развитак школе.

Педагошка централна књијница у Лајпцигу имала је крајем 1907. год. 141.297 књига. У току 1907. год. дато је на читање 22.538 свезака 5561 читаоцу, међу овима било их је само из Лајпцига 2925.

Дечје игре и вежбање тела. По статистичким податцима средишњег одбора за ширење народне и дечје игре у Немачкој (од фебр. 1908.) вршиле су то у смислу уређенога плана тога одбора (а осим обвезних часова гимнастике) 235 народних школа, 50 средњих школа, 193 виших дечачких и 47 виших девојачких школа, осим тога произвољним суделовањем радили су на томе 2290 народних школа, 198 средњих, 366 виших дечачких и 106 виших девојачких школа. У 81 месту постојала су добровољна одељења за гимнастику и игру повторних ђака. Осим тога има преко 5000 удружења у којима се вежба у јачању и у игри, омладина која је изишла из школе. На 107 места биле су уведене игре за ђаке о вел. школском одмору. Јако се множе школска

купатила; од 1883. год. основано је 900. На многим местима замењена су народним купатилима.

Другове који су прикупили претплатнике на приче Жарка Алексића молимо да пошљу спискове књијжари „Натошевић“.

На „Заставину“ белешку у 70. броју.

„Заставини“ извештачи запињу за „Школ. Гласник“ кад хоће да га награде или злонамерно да изврну иску ствар. И овај извештач у белешци у 70. бр. „Заставе“, превидео је по своме обичају, да се у „Школ. Гласн.“ расправља о новој Наставној Основи за немађарске школе, која је тек сада објављена и измишљава, да ми расправљамо о XXVII. зак. чл. из 1907. О томе нема сад шта да се расправља, али о оној индиферентности позваних према положају учитеља и наставе у новом законском стању, могло би се куд и камо више писати, а то не радимо само зато, да нам се не може рећи да систематски, намерно, износимо ту летаргију и хладноћу према школи и учитељима у новом им тешком положају, јер где се у овом озбиљном времену по наше школе поручује епарх. школ. одбору, да се не обраћа сваки час или за сваку ситницу за обавештај у сређивању нових прилика, то се у најблажем изразу зове летаргија и хладноћа, иначе да смо ми, ви, назвали би то много јачим изразом. Бадава се крити за неки „Глас из учитељства“, кад учитељство таким, вашим гласом не говори, него тражи помоћи и обавештаја у свом тешком положају. С тога место што мешате „Школ. Гласник“ са референтом Ђ. Поповићем, којег сте при избору у звезде ковали, а сад распињете, и мес о што подмећете „Шк. Гласн.“ неисправност у писању, шапните бар сами себи и свом друштву оно што другом без основа довикујете: да су они људи на свом месту, који се мушки, отворено и поштено боре, раде и говоре, јер до сад бар не видесмо да су те врлине у вас неговане, а добацавањем својих неисправности другојме, не можете опсенити свестан свет, а најмање можете постићи то код учитељства.

Уредништво „Школ. Гласника“.

Кава — та племенита биљка — добила је супарницу. — Ну ова је не ће, нити хоће да потисне из дневног потрошка. Шта више она само олакшава одучење ужитка зрнате каве оних, који је из буди којег разлога не могу или не смеју да пију. Та се специјалитета зове: Франкова „Перл-раж“ или укратко „Перлро“.

Ова ће специјалитета ражи својим извреним кусом сигурно сваког љубитеља каве задовољити. Укус изварка — приређеног од ове специјалитете — тако је сличан кусу праве каве, да се готово не може веровати, да изварак, приређен од ових красних, на нашим пољанама узраслих и особитим начином пржених зрна ражи не садржава и праве каве.

Пријатна и угодна горчина „Перл-ражи“ донаша са собом, да се иста чим чешће, тим радије пије. Предност овог производа лежи баш у томе, што нема оног слатког, одвратног куса, као н. пр. јечмена сладна кава, која баш због тога — кад се дуже времена пије досади.

Придода ли се том изварку јоште мало и познатог и особито обљубљеног правог „Франковог“ додатка за каву, биће иста још бољег и течнијег куса, те лепше боје.

Дивне књижевне новости.

дела непролазне вредности.

Велики природопис Шмајлов, Животиње. Са 16 таблица у боји и многим сликама у тексту. Цена увезано К 7'60, броширано К 6'40. II. део. Ботаника. Цена К 7'— увез. К 8'20, с бојад. сл. К 11'— Изазвало сензацију по целој Европи.

Велика Минералогја и геологја. Написао К. Коцеки. Са 198 слика у боји и 463 сл. у тексту. Дивно дело. Цена вез. К 9'60

Хербаријум. Лековито биље. Са 216 дивних слика у боји и 223 сл. у тексту. Цена вез. К 15'40

Атлас полипа и сунђера. С 55 веома криво израђених слика у боји. Вез. К 12'—, мања формат К 10'—

Велики природопис. Шмајлов. I. Животиње. Цена вез. К 7'60 II. Биље: К 8'20, с бојад. К 11'—

Рибе морске и из слатке воде. Изврено дело са 172 слике у боји. Цена раскошног дела увез. К 14'—

Лептири и гусенице. Текст проф. Јонка. Највеће и најпотпуније дело са 2000 сл. у боји. У свескама по 60 пот.

Грађански слогови. Написао проф. Цехтер. 3. попуњено изд. Илустр. Елег. вез. К 5'60

Астрономски земљопис. Написао К. Холуб. С многим сликама. Једино чешко дело те врсте, излази у свескама по К —50.

Издавач И. Л. КОБЕР
у Прагу. Водичк. ул.

„НАТОШЕВИЋ“ УЧИТЕЉСКО ДЕОНИЧАРСКО ДРУШТВО

у Новом Саду

са основном главницом од 50.000 Круна,

препоручује браћи учитељима свој новчани завод, који прима улоге на штедњу са 4% и 4½%, издаје зајмове под повољним условима, тачно и савесно обавља сваки новчани посао, ради сваки дан, осим недеље, од 5 сати после подне, а четвртком ради од 2 сата после подне.

Препоручује своје **велико стовариште књига** забавних, поучних, педагошких, за народ, дечјих, икона, школских уџбеника, учила, равног врло доброг писаћег прибора, ванредно доброг мастила, црног и у разним бојама, оловака, гуме, јевтених а добрих задаћница, цртаће артије, цртанака, креде, тушева, упијача, подметача, врло финог сајдпапира у много разних боја, карата посетница, заручних, венчаних и посмртница, куверата ванредно добрих и јевтених. Концепт-папира јевтинијег него игде.

Ова учитељска радња је веома велика. већа него икоја друга. Набавља робу из првих и најбољих извора.

Учитељска штампарија „Натошевић“ већа је од свију других штампарија. Има велику количину разних слова, украса и шара, тако да је у стању обавити сваки посао од најмањег до највећег врло укуено јер има велики избор материјала, брзо и тачно, јер има врло добре раденике, јефтино јер потребан материјал повлачи из творница под повољним условима.

Учитељи свију напредних народа имају оваке установе и настоје где год им се укаже прилика, да помогну ове своје установе. Тако треба и наше учитељство да ради и подиже и снажи своје установе.

„Школски Гласник“ излази у Новом Саду 15. и 30. дана сваког месеца осим јула и августа. Стаје на четврт године 2 К или 2 50 динара. Огласи се рачунају по 6, 5 и 4 К од четвртине стране, и то ако је оглас изишао у листу 1 пут или 1—5 пута или 6 и више пута. Рукописи и претплата шиље се на: **Уредништво „Школског Гласника“ Нови Сад (Ujvidek).**

Издаје: **Бока Михајловић**, учитељ.

Одговорни уредник: **Гавра Поповић**, умир. учитељ.

Штампарија Учитељског деоничарског друштва „Натошевић“ у Новом Саду.